

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Andrzej Juros

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Tytuł magistra – uzyskany w 1979 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na Wydziale Nauk Społecznych, Katedra Psychologii Klinicznej i Osobowości, na podstawie pracy magisterskiej: „Uwarunkowania osobowościowe systemu wartości u neurotyków” (praca otrzymała wyróżnienie Rektora KUL).

Promotor: ks. prof. dr hab. Czesław Cekiera

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii uzyskany w roku 1988 w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Instytut Psychologii, na podstawie rozprawy: „Struktura niepokoju egzystencjalnego. Badania młodzieży”.

Promotor: prof. dr hab. Zenomena Płużek

Recenzenci: prof. dr hab. Jerzy Brzeziński, ks. prof. dr hab. Zenon Uchnast

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

1979 – 2000	Asystent, adiunkt w Katedrze Psychologii Klinicznej i Osobowości – Instytut Psychologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski
1983 – 1986	Konsultant zatrudniony w Ośrodku Opiekuna Społecznego w Dziale Służb Społecznych Zespołu Opieki Zdrowotnej w Opolu Lubelskim
1993 – 1997	Dyrektor Lubelskiego Ośrodka Samopomocy (Regionalny Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych) w Fundacji Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego
2003 – 2008	Kierownik specjalizacji „Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim” w Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
2000 – 2015	Członek Rady Naukowej Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych, tutor, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

- 2001 – 2015 Wykładowca w Katedrze Socjologii Grup Etnicznych i Społeczeństwa Obywatelskiego (wcześniej Katedra Polityki Społecznej i Etyki Politycznej), Instytut Socjologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
- 2016 /2017 Zakład Socjologii Zdrowia, Medycyny i Rodziny, Instytut Filozofii i Socjologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) Tytuł osiągnięcia naukowego:

„Przedsiębiorczość społeczna w perspektywie procesów integracyjnych”

Na które składają się publikacje dokumentujące rozwój modelu

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

- 1) Juros A. (1992). *The sovereignty of the person as a condition for ethno-development: The post-communist era in Central-East Europe*. “Journal of Ethno-Development” 1992 vol. 1 s. 73-77.
- 2) Juros A. (1993). *Poszanowanie czynników podmiotowych w społeczności lokalnej*. W: B. Łuszczewska (red). *Elektrownia „Opole” a środowisko społeczne*. Opole: Wydawnictwo Instytut Śląski s. 15-24.
- 3) Juros A. (1995). *A model of preventive measures to avert social conflicts over the environment*. “Journal for mental changes” vol. 1 no 1 pp. 151-165. (6 pkt.)
- 4) Juros A. (1997). *Społeczność lokalna szansą i warunkiem integracji*. W: A. Juros, W. Otrębski (red.). *Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. Lublin: Fundacja Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego s. 9-14.
- 5) Juros A. (1997). *Rola i sposoby animowania grup samopomocowych jako warunek integracji niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. W: A. Juros, W. Otrębski (red.). *Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. Lublin: Fundacja Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego s. 17-28. (4 pkt.)
- 6) Juros A. (1997). *Całościowe Planowanie Życia (CPŻ) jako metoda przekraczania trudnych sytuacji przez osoby z niepełnosprawnością*. W: A. Juros, W. Otrębski (red.). *Integracja osób*

- niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. Lublin: Fundacja Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego s. 133-159. (4 pkt.)
- 7) Juros A. (1997). *Poszukiwanie nowych dróg świadczenia usług społecznych*. W: A. Juros, W. Otrębski (red.). *Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej*. Lublin: Fundacja Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego s. 310-321. (4 pkt.)
- 8) Juros A. (2003). *Przedsiębiorczość obywatelska w kształtowaniu ekonomii społecznej w Polsce*. W: T. Kaźmierczak i M. Rymśza (red.). *W stronę aktywnej polityki społecznej*. Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych s. 74-111. (6 pkt.)
- 9) Juros A. (red.) (2008). *Przychylić nieba i chleba. Przedsiębiorczość społeczna ludzi wsi*. Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS.
- a. Juros A. (2008). *Przedsiębiorczość społeczna w polityce społecznej obszarów wiejskich*. W: A. Juros (red.). *Przychylić nieba i chleba. Przedsiębiorczość społeczna ludzi wsi*. Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS s. 13-33. (3 pkt.)
- b. Juros A. (2008). *Aktywność społeczna jako warunek rozwoju przedsiębiorczości społecznej*. W: A. Juros (red.). *Przychylić nieba i chleba. Przedsiębiorczość społeczna ludzi wsi*. Warszawa: Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS s. 215-243. (3 pkt.)
- 10) Juros A. (2008). *Ekonomia społeczna na terenach wiejskich i rola kapitału społecznego w jej rozwoju*. W: A. Rymśza (red.). *Gospodarka społeczna w Polsce. Możliwości, wybrane inicjatywy oraz szanse dalszego rozwoju*. Warszawa: Fundacja Archidiecezji Warszawskiej Pomocy Bezrobotnym i Biednym NADZIEJA s. 33-46. (4 pkt.)
- 11) Juros A. (2009). *Znaczenie przedsiębiorczości społecznej w organizowaniu społeczności lokalnych: nowe drogi świadczenia usług społecznych*. W: W. Szymczak (red.). *Współczesne wyzwania i metody pracy socjalnej*. Lublin: TN KUL s. 139-162. (3 pkt.)
- 12) Juros A. (2010). *Przedsiębiorczość społeczna i przedsiębiorstwa społeczne w perspektywie zdrowia psychicznego*. W: A. Juros, M. Kruk (red.). *Dajmy szansę. Zatrudnienie i praca w perspektywie zdrowia psychicznego*. Lublin: Wydawnictwo KUL s. 7-18.
- 13) Juros A. (2010). *ABC przedsiębiorczości społecznej współczesnego obywatela*. W: A. Juros, M. Kruk (red.). *Dajmy szansę. Zatrudnienie i praca w perspektywie zdrowia psychicznego*. Lublin: Wydawnictwo KUL s. 23-41. (3 pkt.)

- 14) Juros A. (2010). *Od zaradności społecznej do przedsiębiorczości społecznej w Lublinie*. W: A. Juros, M. Kruk (red.). *Dajmy szansę. Zatrudnienie i praca w perspektywie zdrowia psychicznego*. Lublin: Wydawnictwo KUL s. 89-96.
- 15) Juros A. (2010). *Rola ośrodków połowy drogi w procesie reintegracji społecznej i zawodowej*. W: A. Juros, M. Kruk (red.). *Dajmy szansę. Zatrudnienie i praca w perspektywie zdrowia psychicznego*. Lublin: Wydawnictwo KUL s. 97-107.

Dorobek wchodzący w skład osiągnięcia naukowego oszacowano na 43 punkty.

c) Omówienie celu naukowego wskazanych osiągnięć i ich wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Tytułem wstępu

Głębokie zmiany geopolityczne, społeczne i gospodarcze początku lat dziewięćdziesiątych inspirowały do poszukiwania najlepszych dróg osiągnięcia, w szybko zmieniającej się rzeczywistości, integracji społecznej (stanu w sposób naturalny zwińczającego proces rozwojowy). Wymagało to zidentyfikowania działania charakteryzującego się świadomymi decyzjami i innowacyjnością w przestrzeni społecznej. Takim konstruktem była dla mnie formuła przedsiębiorczości społecznej (*social entrepreneurship*).

Przedsiębiorczość społeczna jako dziedzina badawcza (wiedzy, akademicka) pojawiła się stosunkowo niedawno. Poprzedzona była w latach 70-tych próbami opisanego zjawiska społecznego, istniejącego od czasów starożytnych, przez współpracujących ze sobą Davida McClellanda i Billa Draytona, twórcę Ashoka Innovators for Public. Wstępna periodyzacja badań wyznacza okresy: **pionierski** (lata 90-te), **konsolidacyjny** (2000-2008) i **współczesny** (od 2008 roku). W pierwszym prekursorami były Harvard Business School i Stanford Center for Social Innovation (G. Dees, D. Bornstein), w kolejnym dołączyły Center for Social Advancement of Social Entrepreneurship (Duke University) i Skoll Centre przy University of Oxford (m.in. J. Meirr). Ostatni okres otwiera Third Sector Research Centre: Social Enterprise Cluster, wspólna inicjatywa uniwersytetów Birmingham i Southampton (R. Zeigler, F. Santos).

Aktualny status przedsiębiorczości społecznej określany jest jako preparadygmatawny. Bywa ona traktowana raz jako nowy model zmiany społecznej, transformacji politycznej, upodmiotowienia obywateli, w innym ujęciu jest to nowe podejście do rozwiązywania problemów państwa opiekuńczego w zakresie świadczenia usług publicznych, czy wreszcie jako przestrzeń do tworzenia partnerstw i przedsiębiorstw hybrydowych. Do dnia dzisiejszego w samej terminologii odzwierciedla się kilka podejść narracyjnych. Używane są takie określenia jak: przedsiębiorca społeczny (innowator-bohater), przedsiębiorstwo ekonomii społecznej (idealny biznesowy model organizacyjny) czy

stosowane zamiennie na naszym gruncie językowym terminy ekonomia społeczna i gospodarka społeczna (podkreślające wspólnotowy charakter inwestycji i dochodzenia do spójności).

Moim wyzwaniem badawczym od początku było koncepcyjne łączenie szybko rozwijanej tzw. nowej ekonomii społecznej (poszukującej najlepszych form organizacyjnych) z marginalizowaną politycznie i badawczo tradycyjną, reprezentowaną głównie przez spółdzielnie. Ten stan *in statu nascendi* wymagał z mojej strony zastosowania, w działaniach naukowych, badań uczestniczących, określanych również jako badania aktywizujące. Z kolei zbyt szybko prowadzony przymusowy izomorfizm instytucjonalny podmiotów ekonomii społecznej (zbyt szybkie standaryzowanie i narzucanie form prawnych) spowodował, że w kierowanych przeze mnie działaniach powstały innowacyjne formy przedsiębiorstw społecznych (jako spółek prawa handlowego), lub innowacyjne sposoby prowadzenia dotychczasowych podmiotów ekonomii społecznej (m.in. model środowiskowego domu samopomocy, czy powstających tzw. Małych Szkół). Ze względu na preparadygmatyczny status przedsiębiorczości społecznej w prowadzonych badaniach, składających się na osiągnięcie, stopniowo dookreślałem perspektywę badawczą początkowo intuicyjną.

Hipoteza o powiązaniu przedsiębiorczości społecznej z procesem dochodzenia do integracji (osoby i społeczności lokalnej) wydawała się inspirująca i poznawczo obiecująca.

Przedsiębiorczość społeczną (ekonomię działania społecznego) rozumiem jako innowacyjne działanie osób i ich wspólnot (podmiotów działań społecznych i gospodarczych), realizowane na drodze uczenia się społecznego, którego efektywność gospodarcza może być oceniana w dłuższej perspektywie bilansowania. Kryterium zaś pozwalającym przewidywać sukces jest stabilność układu gospodarczego, w którym zachodzi proces integracji społecznej uczestników życia gospodarczego [por. 9a s. 6-7].

Omówienie prac należących do osiągnięcia naukowego

Przedstawione publikacje obejmują 17 pozycji. Spośród nich 11 stanowi części składowe trzech książek, jednej byłem redaktorem, a dwu współredaktorem. Książki te są efektem trzech wieloletnich zespołowych projektów badawczych. W ramach pierwszego zastosowałem metodologię ekonomii działania społecznego w procesach animowania samoorganizacji trzeciego sektora (PBZ KBN) [4-7]. W drugim, opartym na inicjatywie wspólnotowej EQUAL [9, 9a, 9b]), współuczestniczyłem w wypracowaniu polskiego modelu gospodarki społecznej. Trzeci [12-15] stał się płaszczyzną weryfikacji doświadczeń badawczych (PO KL).

Tymi publikacjami wpisuję się w trzy okresy rozwoju przedsiębiorczości społecznej: pionierski, konsolidacyjny oraz współczesny.

Okres pionierski w moich badaniach dzielił się na dwa etapy:

- W **pierwszym** powstały trzy artykuły zawierające rezultaty poszukiwań metodologicznych i zaproponowane podejście badawcze, pozwalające uchwycić zasadnicze uwarunkowania procesu odzyskiwania podmiotowości społecznej w niezwykle trudnym początkowym okresie transformacji [1, 2, 3]. Badania te rozpoczynałem, przyjmując założenie, że rozwój ten musi być oparty na wartościach i zasadach, które przyświecały Polakom w pierwszym okresie „Solidarności”, określanym jako „Rewolucja ducha”. W kontekście wyzwań i zagrożeń (gospodarczych, ekologicznych, etnicznych), związanych z głębokością koniecznych reform, odkryłem potrzebę rozwijania, w nowych uwarunkowaniach, obok tożsamości osobistej również tożsamości społecznej. Zauważyłem, że poprzez przywrócenie suwerenności w rozwoju osoby i jej wspólnot (stosowanie zasad pomocniczości i solidarności), wzrasta uczestnictwo i zaangażowanie społeczne [1].

Dalsze ustalenia modelowe powstawały w trakcie badań interwencyjno-aktywizujących. Prowadziłem je w społeczności lokalnej dotkniętej silnym konfliktem ekologicznym, spowodowanym kontynuowaniem zagrażającej środowisku inwestycji wielkoprzemysłowej, który był nadto pogłębiony kryzysem etnicznym [2 i 3]. Dokonanie diagnozy i wypracowanie metod działań integracyjnych pozwoliły zbadać modelowe założenia dotyczące tożsamości społecznej (etnicznej). Rozszerzenie ich o wątek utożsamienia z miejscem odsoniło, że zaangażowanie mieszkańców w lokalnej organizacji społecznej przyczynia się do szybkiego i skutecznego rozwiązania problemu oraz zintegrowania społeczności ponad wyraźnymi różnicami etnicznymi. W modelu ustaliłem warunki konieczne dla przywrócenia i kształtowania integracji: rozwijanie lokalnej i etnicznej tożsamości (*ethnodevelopment i place identity*), akcentowanie tzw. zmiennej demokratyzacyjnej (społeczny proces diagnozy łączy się z wytworzeniem nowych form działania); poszanowanie tradycji; zaangażowanie w organizacjach społecznych oraz wzmocnienie działań samorządowych i samopomocowych; zrównoważenie współzawodnictwa współdziałaniem [2].

Pytanie o możliwość zapobiegania konfliktom i kryzysom było ważne dla uzupełnienia modelu. W wyniku krytycznej analizy procesów społecznych zestawiałem działania instrumentalne i egzystencjalne podejmowane w stosunku do środowiska naturalnego, które wymagają stałego uzgadniania. Ustaliłem, że zrównoważony (czytaj: integralny) rozwój relacji człowiek-środowisko, zgodnie z egzystencjalnym/duchowym modelem wymaga położenia większego nacisku na integrację publicznej i prywatnej domeny oraz odkrywanie wielofunkcyjnej natury otaczającego środowiska [3]. Metoda wykorzystania modelu integracji i jego zastosowania w nowej sytuacji wymaga najpierw zdiagnozowania sytuacji egzystencjalnej danej grupy w danej społeczności, a dopiero na tej podstawie, w kolejnym kroku, uzgodnienia wraz z daną społecznością adekwatności proponowanych rozwiązań modelowych.

- W drugim etapie zastosowałem otrzymany model integracyjny do ważnej dla mnie grupy osób z niepełnosprawnością [4, 5, 6, 7]. Przeciwstawiłem go panującemu dotąd modelowi instytucjonalnemu (tworzenie specjalnych instytucji) i traktowaniu w nim osoby jako wymagającej wyjątkowych praw. Uważałem, że osoba niepełnosprawna jak każda inna osoba, ma takie same cechy, pozwalające jej przekraczać zarówno swoje ograniczenia fizyczne (zdolności do poznania i miłości, wolność i religijność/duchowość) jak i ograniczenia społeczne (podmiotowość prawna, zupełność i godność) [zob. 7 s. 312-313]. Tym samym istotniejsze od przyznania specjalnych praw jest przywrócenie jej umiejętności pełnego wykorzystania tych zdolności i powszechnie obowiązujących praw do pełnej integracji społecznej i zawodowej.

Kierowany przeze mnie projekt badawczy zamawiany przez wojewodę lubelskiego „Integracja niepełnosprawnych w społeczności lokalnej poprzez ich społeczno-gospodarczą aktywizację”, realizowany w ramach zarządzanej przeze mnie Fundacji o nieprzypadkowej nazwie – Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego, był doskonałą okazją do sprawdzenia przydatności mojego modelu dla specyficznej grupy. Przez uwzględnienie i wyostrenie różnic oraz zbadanie efektywności instytucjonalnych vs. samopomocowych i domopodobnych form pomocy zauważyłem, że upodmiotowienie osoby i wspólnoty prowadzi do przewyższenia ograniczeń instytucjonalnych. [m.in. zaproponowany model środowiskowego domu samopomocy – zob. też 15].

W proponowanym modelu integracja społeczna osób niepełnosprawnych dokonuje się dzięki umocnieniu osoby siłą więzi międzyludzkich wspólnoty, które stwarzają możliwość realizacji przez nie marzeń i planów. Doszedłem do wniosku, że żaden system „usług społecznych”, „służby zdrowia”, „pomocy społecznej”, zapisany w ustawach, nie zapewni sam z siebie pełnej integracji osoby w danej społeczności [4]. Jedyną drogą jest odnalezienie się osoby w społeczności lokalnej, rzecznictwo własnych interesów i bycie we wspólnocie, świadczącej sobie wzajemne wsparcie i usługi. Wszystko to jest funkcją rodziny i działających w obrębie społeczności grup samopomocy oraz organizacji społecznych, warunkujących pełną integrację [5]. To ta podstawowa tkanka społeczności lokalnej sprawia, że zasada pomocniczości (pomocy dla samopomocy) ma szansę być w pełni realizowana. Przeanalizowałem proces integracji zarówno od strony czynników wewnątrzsobowych jak i ogólnospołecznych na trzech wzajemnie się warunkujących i przenikających płaszczyznach integracji gwarantujących właściwe poczucie jakości życia: psychicznej, społecznej i usług [6].

Okres konsolidacyjny badań, przypadający na przełom XX i XXI wieku wiązał się z stosunkowo szybkim ujawnianiem i identyfikowaniem przedsiębiorców i przedsiębiorstw społecznych, których działalność częstokroć była odpowiedzią na kryzys państwa opiekuńczego. Okres ten także można podzielić w moich badaniach na dwa etapy:

- **pierwszy** – w którym, po wcześniejszych próbach przedyskutowania statusu ekonomii społecznej (byłem ich uczestnikiem i jednym z liderów), została wydana książka „W stronę aktywnej polityki społecznej” (2003). Dokumentowała ona rezultaty jednej z ważniejszych debat naukowych dotyczących przedsiębiorczości społecznej. W moim artykule *Przedsiębiorczość obywatelska w kształtowaniu ekonomii społecznej w Polsce* [8], zaproponowałem by szeroko diagnozować i definiować ekonomię społeczną w Polsce. Po pierwsze, jako zakorzenioną w oddolnie powoływanych do życia organizacjach pozarządowych, będących rezultatem przedsiębiorczości obywatelskiej. Po drugie, jako jednocześnie uwzględniającą bogactwo tradycyjnych wzorów w tym zakresie, połączonych z ich innowacyjną adaptacją w nowych uwarunkowaniach. Po trzecie, jako wspólny obszar, który obejmuje szybko rozwijaną tzw. nową ekonomię społeczną (poszukującą najlepszych form organizacyjnych) z marginalizowaną politycznie i badawczo tradycyjną ekonomią społeczną (reprezentowaną głównie przez spółdzielnie).
- **drugi** – w którym czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju badań nad przedsiębiorczością społeczną, zarówno w Europie, jak i w Polsce, była realizacja w 25 krajach, w latach 2001-2011, Europejskiego Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. W Polsce umożliwił on, w latach 2004-2008, finansowanie projektów wspierających rozwój przedsiębiorstw społecznych, którym towarzyszyła dyskusja praktyków z teoretykami, poparta badaniami nad przedsiębiorczością społeczną i polskim(i) modelem(ami) przedsiębiorczości społecznej. W ramach ogólnopolskiego projektu, koordynowanego przeze mnie w województwie lubelskim [9-9b]):
 - uczestniczyłem w wypracowaniu polskiego modelu gospodarki społecznej „Budujemy nowy Lisków”.
 - animowałem utworzenie w dwu powiatach województwa lubelskiego cztery przedsiębiorstwa społeczne (dwa w formie prawnej spółdzielni socjalnej i dwa jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, te drugie były pierwszego tego typu rozwiązaniami w Polsce), których uczestnikami stali się mieszkańcy obszarów wiejskich: bezdomni, długotrwale bezrobotni i niemające możliwości znalezienia zatrudnienia żony rolników;
 - moderowałem powstanie na poziomie powiatów partnerstw stanowiących oparcie dla przedsiębiorczości społecznej (w jednym z powiatów funkcję tę pełni Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., będąca zarazem zinstytucjonalizowanym partnerstwem poprzez skład akcjonariuszy, jak również przedsiębiorstwem społecznym);
 - przyczyniłem się do wyłonienia facylitatorów procesu przedsiębiorczości społecznej w dwu miejscowościach tych powiatów.

Okres współczesny był czasem ostatecznej weryfikacji modelu integracji społecznej.

- **odniosłem założenia modelu, wypracowane w nim metody i formy organizacyjne do grupy osób chorujących psychicznie (grupy określanej jako ekstremalnie wykluczonej)** [12, 13, 14

i 15]. Dokonałem tego w ramach projektu kontynuującego moje zainteresowania badawcze sytuacją osób niepełnosprawnych. Nowum projektu stanowiło partnerskie współdziałanie uczelni i organizacji pozarządowej. Stwarzało to możliwość wykorzystania zarówno infrastruktury jak i potencjału intelektualnego uczelni do otwarcia się na 90 osób chorujących psychicznie (schizofrenia), gotowych wykorzystać tę udostępnioną płaszczyznę edukacyjną. Ułatwiło to tym osobom poznać i rozbudzić w sobie przedsiębiorczość społeczną. Odkrywały one własną tożsamość społeczną i odnajdywały w sobie siłę do podejmowania różnych aktywności w społecznościach lokalnych i w przedsiębiorstwie społecznym (Zakład Aktywności Zawodowej Misericordia), które dużej części z nich dało zatrudnienie.

Upodmiotowienie i umocnienie (*empowerment*) tych osób zostało wyartykułowane w sformułowaniu „dajMy szanse”, które było użyte w pierwszej części tytułu książki zawierającej niniejsze artykuły. Było ono propozycją osób chorujących psychicznie, uczestników projektu, które poszukiwały nazwy dla sugerowanej możliwości utworzenia organizacji samopomocowej. Wyeksponowane na plan pierwszy „My”, miało mówić, że nie jesteśmy już jednostkami i to wyobcowanymi nie tylko ze społeczeństwa, ale także w dużym stopniu z siebie samych lecz jesteśmy wspólnotą i jesteśmy we wspólnocie. Zaś „Dajmy szanse” oznacza stworzenie szansy sobie i innym.

Skonstatowałem, że realizacja procesu integracji społecznej osób z niepełnosprawnością:

- jest najefektywniejsza w naturalnym środowisku (otoczenie sąsiedzkie, osiedle, uniwersytet);
- wymaga wzajemnego otwarcia stron (osoba – osoba, także relacji osobowej w warunkach instytucjonalnych uniwersytetu, czy zakładu aktywności zawodowej);
- przygotowywane publikacje, nawet jeśli mają mieć formę naukową, powinny być wsparciem dla działań samoorganizacyjnych [zob. 13: *ABC przedsiębiorczości społecznej współczesnego obywatela*].

Proces integracji budowany na tak wzbudzonej aktywności własnej gwarantuje sukces projektu (np. osoba podjęła studia, aktualnie już ukończone, przekraczając własne ograniczenia chorobowe).

- **Składowe modelu integracji, na każdym etapie jego kształtowania odnosiłem do obowiązującego systemu świadczenia usług społecznych.** Proponowane kierunki wspierania działań na rzecz osób z dysfunkcjami oraz formy modelowe integracji (interwencja kryzysowa, Całościowe Planowanie Życia, Środowiskowy Dom Samopomocy), poparte rekomendacjami specjalistów oceniających ich funkcjonalność, wpisały się w planowane na rok 1999 reformy systemu pomocy społecznej [7].

Zakładałem, że działania o charakterze ściśle naukowym będą wykorzystane w celu rozwiązywania konkretnych problemów społecznych i systemowych. Dostarczałem informacji wynikających z diagnozy i skonstruowanego modelu oraz pilotowałem (moderowanie, animowanie, facylitowanie i ewaluowanie) działania i metody umożliwiające realizację zadań. W każdym z kolejnych projektów badawczo-rozwojowych to rzeczywiste fakty społeczne decydowały o przyjmowanych rozwiązaniach. Rozwijany model integracji stopniowo zmodyfikowałem w odniesieniu do odkrywających swą przedsiębiorczość osób indywidualnych (zwłaszcza osób niepełnosprawnych, ale także liderów przedsiębiorczości społecznej) i ich społeczności lokalnych (odbudowujących samorządność i wspólnotę). Przybierał on formę uniwersalną.

W sytuacji nadal niskiej efektywności instytucjonalnych programów polityki społecznej państwa (m.in. wysoki poziom wykluczenia osób niepełnosprawnych z rynku pracy) uważałem, że wzmocnienia wymaga wcześniej zaproponowana forma i metody w ramach integracyjnego modelu świadczenia usług [11]. Polegało to na waloryzowaniu głównej metody modelu jaką jest organizowanie społeczności (de facto samoorganizowanie się) w oparciu o wspólnotową strategię świadczenia usług. Partnerstwo trzech sektorów animuje przedsiębiorczość całej wspólnoty, umacnia rodzinę, wspiera rozwój przedsiębiorstw społecznych, przyznaje kluczową rolę w świadczeniu usług społecznych organizacjom pozarządowym.

Proces integracji społecznej przedstawiam na podstawie badań prowadzonych na terenie województwa lubelskiego, zarówno w różnych grupach respondentów indywidualnych (osoby niepełnosprawne, ze szczególnym akcentem na osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby długotrwale bezrobotne), jak również respondentów zbiorowych (organizacje i instytucje społeczne, które zapewniają tzw. oparcie społeczne). Materiał badawczy gromadziłem wieloetapowo przy wykorzystaniu zróżnicowanych narzędzi, a sama metoda badań przybrała formę badań aktywizujących. Zastosowanie złożonych procedur badawczych, pozwoliło na analizowanie tego samego zjawiska w świetle danych pochodzących z różnych źródeł.

Trzy zasadnicze pytania ogniskowały wszystkie moje badania:

- Jaki typ podejmowanych działań oraz jakie relacje społeczne przywracają osobie, zależnej w wielu aspektach od społeczności, jej autonomię w podejmowaniu decyzji o swoim życiu – integrując ją wewnątrz i integrując ją w społeczności lokalnej? (Rezultaty: m.in. proponowana metoda Całościowego Planowania Życia – *Whole Life Planning, Person Centered Planning*; model Środowiskowego Domu Samopomocy jako tzw. ośrodka połowy drogi).
- Jakie muszą zostać zainicjowane działania oraz jakie relacje społeczne winny zaistnieć na poziomie społeczności lokalnej, by zostały uruchomione mechanizmy przedsiębiorczości społecznej integrujące społeczność lokalną? (Rezultaty: m.in. partnerstwo lokalne z endogennym

mechanizmem kształtowania systemu oparcia dla przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstw społecznych).

- W jaki sposób animować procesy zmiany mentalnej (w społeczności lokalnej i w całym społeczeństwie) na rzecz kształtowania przedsiębiorstw społecznych, opartych na i działających w społeczności tak, by zminimalizować ich socjalny charakter? (Rezultaty: m.in. rozwój systemu edukacji dorosłych – zaproponowana metoda *Lokalnego Forum, Otwartego Uniwersytetu* z tworzonymi w ramach niego cyklami *Otwartego Seminarium*, czy wreszcie, lokalne ośrodki edukacji).

Reasumując badania stwierdzam, że przedsiębiorczość społeczna przyczynia się do integracji jeśli uwzględniana jest i umacniana podmiotowość osób (jej beneficjentów) i wspólnoty, a wzbudzone współdziałanie społeczności lokalnej dokonuje się zgodnie z zasadami pomocniczości i solidarności. W ten sposób mechanizmy procesu integracyjnego, wykorzystując naturalną aktywność indywidualnych osób i istniejący potencjał samoorganizacyjny społeczności lokalnej, nie mają charakteru socjalnego.

Projekty dotyczące osób niepełnosprawnych zaowocowały nie tylko wynikami badań korygującymi wcześniejsze zaniżone statystyki liczebności osób niepełnosprawnych w populacji, ale także przyczyniły się do stworzenia modelu i mierników stopnia integracji społecznej i zawodowej dokonanych z punktu widzenia osób niepełnosprawnych w wymiarach poczucia jakości życia. Towarzyszyło temu szereg prac wdrożeniowych. Empiryczna weryfikacja modelu ułatwiła odkrywanie jego użyteczności w różnych sytuacjach egzystencjalnych ludzi, odmiennych aktywnościach i zróżnicowanych społecznościach. Usprawiedliwia to uznanie dość uniwersalnego charakteru proponowanego modelu i przypisanie przedsiębiorczości społecznej integracyjnej roli w złożonym procesie kształtowania więzi społecznych wspólnot. Ten właśnie aspekt ujaśnia rolę innowacyjną samej przedsiębiorczości społecznej.

W kontekście zbudowanego przeze mnie modelu, postulaty wielu socjologów, kształtowania aktywnej polityki społecznej, nazywanej również jako spójna polityka aktywizacji, aktywizacja w polityce społecznej, obywatelska czy też wielosektorowa polityka społeczna (M. Grewiński, A. Karwacki, H. Kaszyński, T. Kaźmierczak, K. Piątek, M. Rymśa, K. Wódz), są ciągle jedynie próbami reformowania dotkniętego kryzysem państwa opiekuńczego. W tych modelach przedsiębiorczość społeczna sprowadzona jest często do preferowanej w aktualnych uwarunkowaniach prawnych przedsiębiorczości socjalnej (nota bene słabo zintegrowanej z innymi instrumentami służb socjalnych).

W moich pracach postuluję potrzebę przywracania społecznego charakteru polityki, która nie wymaga aktywizujących przymiotników i dookreśleń. W tym ujęciu polityka społeczna rozumiana jako troska o dobro wspólne, którym jest rozwój osoby i jej wspólnot, realizowana jest dzięki przedsiębiorczości

społeczności lokalnej czerpiącej swą siłę z respektowania w życiu społecznym i gospodarczym zasad pomocniczości i solidarności.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowych

a. Publikacje oprócz wskazanych jako osiągnięcie naukowe, o których mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych i tytule w zakresie sztuki

Tematyka opublikowanych prac koncentruje się wokół czterech zagadnień: 1) **Kształtowanie polityki społecznej**; 2) **Organizowanie przestrzeni trzeciego sektora**; 3) **Znaczenie tożsamości etnicznej jako podstawy zmian mentalnych w procesie transformacji europejskich**; 4) **Identyfikowanie psychologicznych zmiennych i narzędzi ich pomiaru, ważnych dla procesu transformacji**

Wszystkim badaniom i analizom towarzyszyło pytanie: jakie czynniki i zasady społeczne wpływają na złożone procesy integracji osób w społeczności lokalnej, zwłaszcza tych z wieloraką, niepełnosprawnością, marginalizowanych, dotkniętych zagrożeniami? Rezultaty badań w ramach osiągnięcia i w wielu ujętych w tej części uzyskałem uczestnicząc w sposób aktywny (badania aktywizujące) w kolejnych etapach rozwoju trzech sektorów i kształtowanej przeze mnie polityki społecznej w Polsce. Problematyka ta stanowi główną oś moich akademickich zainteresowań, wynikających z tego przedsięwzięć naukowo-badawczych, a także działań i opracowań eksperckich. Miały one wpływ na moje środowisko akademickie, jak również na instytucje samorządowe i organizacje pozarządowe. Dzięki zawiązanej współpracy, brałem udział w wyznaczaniu kierunków działań pewnych agend administracji rządowej i prac parlamentarnych, dotyczących polityki społecznej i roli w niej organizacji społecznych. Wyniki badań zawarte w moich publikacjach mogą być wykorzystywane w podejmowaniu działań poprawiających jakość życia. Starłem się nie mówić o integracji społecznej jedynie w kategoriach postulatów lub diagnozy stanu rzeczy, lecz również kształtowałem postawy prospołeczne uczestników seminariów i warsztatów, ucząc w jaki sposób ten stan integracji społecznej skutecznie uzyskiwać. Jak wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce.

1) **Kształtowanie polityki społecznej**: teoretyczne i empiryczne studia socjologiczne polityki społecznej i pomocy społecznej – perspektywa katolickiej nauki społecznej.

Największy wpływ na kierunek moich zainteresowań miały dwie konferencje, które były podstawą do dalszych działań badawczych:

- w **pierwszej** brałem aktywny udział (jako członek polskiej delegacji) w pracach przygotowawczych i w grupach roboczych, przygotowując materiały do Raportu narodowego: *Improving Care and Welfare in Poland*:

International Training and Workshop: *Managing Care and Welfare –Governmental and Non-Governmental Initiatives in Central European Countries*. European Centre for Social Welfare Policy and Research – Vienna, Austria 2-4 XI 1995.

Publikacja pokonferencyjna:

Rob Kraan, Kai Leichsenring (Eds.) (1995). *Managing Care and Welfare – Governmental and Non-Governmental Initiatives in Central European Countries*. European Centre for Social Welfare Policy and Research: Vienna.

- w **drugiej** – byłem współorganizatorem. Miała ona charakter międzynarodowy, uczestniczyły w niej delegacje narodowe Białorusi, Litwy, Polski i Ukrainy, reprezentujące sektor administracji publicznej i sektor organizacji pozarządowych.

International Training and Workshop: *Managing Care and Welfare: Education and Training for the Governmental and Non-Governmental Social Services* – Nałęczów, 27 VI 1996 (Współorganizatorzy: Wojewódzki Zespół Pomocy Społecznej, Holandia – NOVISS Netherland i European Centre for Social Welfare Policy and Research – Wiedeń);

Publikacje pokonferencyjne:

a) Kraan R., Juros A., Michałkiewicz K. (1996). *Managing Care and Welfare: Education and Training for the Governmental and Non-Governmental Social Services*. Lublin: Polihymnia ss. 175.

b) Михалкевич К., Юрос А., Краан Р. (1996). *Управление социальной помощью, подготовка и обучение правительственных и неправительственных социальных служб*. Lublin: Polihymnia ss. 175.

Każda z nich zawierała moje podsumowanie z wnioskami konferencji i ustalonym planem działania na przyszłość (pp. 149-156, zob. też zał. 3 Cz. III F.1.b.3). Wyniki tych dwu konferencji wyznaczyły na ponad dziesięć lat kierunki rozwoju współpracy administracji publicznej (zwłaszcza na szczeblu rządowym) w Polsce oraz określiły ramy współpracy z partnerami z trzech krajów ościennych. Doświadczenia współpracy z Netherlands Organisation for International Cooperation in Social Policy (NOVISS) i European Centre for Social Welfare Policy and Research były w kolejnych latach twórczo rozwijane. Polska była liderem w zakresie przemian w polityce społecznej nie tylko wśród krajów Środkowowschodniej Europy. Aktywnym uczestnictwem w konferencjach i programach badawczo rozwojowych oraz publikacjami przyczyniałem się:

- a) do wypracowania miejsca organizacji pozarządowych w polityce społecznej, efektywnego dostarczania usług społecznych i troski o dobro wspólne, którego elementem jest integracja społeczna i zawodowa (szczególny akcent na osoby niepełnosprawne);

- b) do wskazania znaczenia zjawiska samopomocy i samoorganizacji społecznej w problematyce socjologii i psychologii zdrowia psychicznego [zob. m.in. zał. 3 Cz. II.B.4.23];
- c) do określenia roli katolickiej nauki społecznej (KNS) i jej zasad (zwłaszcza podstawowych) w kształtowaniu polityki społecznej oraz uczestnictwie i zaangażowaniu osób i organizacji odwołujących się do KNS w polityce społecznej [szereg artykułów i referatów dotyczących zasad pomocniczości, solidarności, dialogu społecznego zob. m.in. zał. 3 Cz. II.C.3.27]);
- d) do wyakcentowania podstawowej roli rodzinnej [zob. m.in. zał. 3 II.B.2.3; II.C.3.41; II.B.3.3].

2) Organizowanie przestrzeni trzeciego sektora: prowadziłem badania dotyczące społeczeństwa obywatelskiego w zakresie organizacji społecznych (pozarządowych). Dotyczyły one następujących sfer działania organizacji pozarządowych:

- a) jako infrastruktury trzeciego sektora i społeczeństwa obywatelskiego: tutaj zarówno projekty zmierzające do zbudowania tej infrastruktury, jak również teoretyczne i empiryczne analizy dotyczące jej roli w samoorganizacji i kształtowaniu trzeciego sektora, rzecznictwie interesów;
- b) jako efektywnego partnera administracji w rozwoju i zmianach w społecznościach lokalnych: odgrywającego rolę wspólnototwórczą, podmiotu dialogu społecznego i obywatelskiego, uczestnika partnerstw międzysektorowych;
- c) jako środowiska funkcjonowania przedsiębiorców społecznych oraz kształtowania się przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstw ekonomii społecznej;
- d) jako środowiska wymagającego współpracy i wsparcia ze strony akademickiej i naukowej;

W tym zakresie na uwagę zasługują moje badania przeprowadzone w ostatnich latach (we współpracy z Arkadiuszem Białym). Dotyczyły one czterech grup problemów:

- **pierwsze** – badania analityczne zrealizowane w Lublinie w latach 2013-2014 [Cz. II: B.2 5-10; C.3 42]. Przeprowadzono analizę danych zastanych wszystkich organizacji w Lublinie, weryfikując ich liczbę (dane m.in. GUS, KRS, baza KLON/JAWOR). Natomiast badaniami bezpośrednimi objęto reprezentatywną grupę organizacji pozarządowych. Dotyczyły tzw. mapy aktywności obywatelskiej Lublina, przeprowadzono były w 2013 roku, analizowano takie kwestie jak: aktywność organizacji pozarządowych w 27 dzielnicach miasta [Cz. II: B.2 5], uczestnictwo społeczne i pracę mieszkańców w organizacjach [Cz. II: B.2 6], zaangażowanie społeczne mieszkańców i radnych rad dzielnic [Cz. II: B.2 7] oraz aktywność organizacji społecznych [Cz. II: B.2 8-9].
- **druga** – dotyczyły diagnozy współpracy instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej na Lubelszczyźnie oraz modeli partnerstw w praktyce przedsiębiorstw ekonomii społecznej [Cz. II: B.2 2, 4].

- **trzecie** – podejmowała zagadnienie kluczowe dla Lubelszczyzny, jakim jest stan sektora obywatelskiego na obszarach wiejskich (jednego z ostatnich regionów UE w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego). Wnioski z analiz wykazały, że sektor ten, po dwudziestu latach transformacji, nadal jest słaby i poszukuje własnej tożsamości [Cz. II: B.1 1; B.2 11; Cz. III: M 12-13].

czwarty – koncentrował się na porównaniu polskiego i niemieckiego modelu ekonomii społecznej w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Celem było porównanie doświadczeń i zbadanie możliwości adaptacji niemieckich rozwiązań w województwie lubelskim [Cz. II: C.1 7; C.3 43].

3) **Znaczenie tożsamości etnicznej jako podstawy zmian mentalnych w procesie transformacji europejskich;** (zob. zał. 3 Cz. III R4)

Zagadnienia dotyczące zagrożeń ekologicznych i etnicznych były poprzedzone szeregiem badań na gruncie psychologii. Dzięki temu uzyskano wgląd w sytuację egzystencjalną badanych. Zastosowana i odpowiednio przepracowana technika dynamiki grupowej umożliwiła na etapie prac badawczych w sposób pogłębiony podchodzić do animowania procesów społecznych i organizowania społeczności lokalnej. Temu były m.in. poświęcone poniższe dwa artykuły [zob. także Cz. III. R.4]:

- *Niektóre aspekty reakcji osobowościowej w sytuacji silnego zagrożenia ekologicznego* (1984 – współautor P. Oleś) ustaliliśmy, że destrukcji najbliższego otoczenia (okolice Huty Głogów i Zakładów Azotowych Puławy) towarzyszy, obok silnego wyalienowania, także negatywny obraz siebie (z dominującym stanem depresji, którego jądrem jest bezradność, bezsilność, beznadziejność) oraz dramatyczne przeżycia egzystencjalne mieszkańców. Było to równocześnie uwarunkowane zmiennymi intrakulturowymi. W następstwie stwierdzono, że los tych ludzi „domaga się natychmiastowej zmiany środowiska życia”. Skutkiem tego były podjęte działania informacyjne wśród mieszkańców oraz za pośrednictwem mediów, które doprowadziły łącznie, nawet w tych trudnych czasach, do ustanowienia strefy ochronnej i przesiedlenia mieszkańców. Drugi artykuł
- **Wykorzystanie dynamiki grupowej w przekazywaniu informacji o stanie zdrowia i środowiska mieszkańcom regionów zagrożonych ekologicznie** (1986 – współautor A. Biela) dotyczył metod przywracania zatraconej podmiotowości w relacji mieszkańców ze środowiskiem zamieszkania. Zastosowano model podstawowej prewencji Albee’ego (*primary prevention*), pozwalający kontrolować ważne funkcje procesu integracyjnego. Połączono to z metodami indywidualnego, jak i grupowego (dynamika małych grup) przekazywania informacji o stanie zdrowia i środowiska. Informowanie o stanie ekologicznym pobudzało mieszkańców do skutecznego działania.

4) Identyfikowanie psychologicznych zmiennych i narzędzi ich pomiaru, ważnych dla procesu transformacji (zob. zał. 3 III R4)

Zmienne psychologiczne to: poczucie sensu życia, poczucie bezradności, bezsilności, beznadziejności (jako objawy centralne depresji – teoria poznawczo-behawioralna A.T. Becka), niepokój egzystencjalny, przymiotnikowe określanie obrazu siebie i społeczności lokalnej. Poniżej przedstawione (tytuły artykułów podane są kursywą, niektóre z nich były wynikiem zespołowy działań, w przeważającej mierze przeze mnie inicjowanych) wskazują na szeroki zakres prac. Na podstawie których, w kolejnych etapach rozwoju naukowego, zmienne te pogłębiły moje możliwości ujmowania i konstruowania ludzkiej rzeczywistości, podmiotowości działających, refleksyjności wiedzy społecznej czy strukturyzacji. Stały się przygotowaniem do pełniejszego i dogłębnego scharakteryzowania osób tworzących relacje społeczne. Dzięki temu stopniowo przechodziłem od psychologicznego do socjologicznego rozumienia osobowości, społeczeństwa i kultury. Nie jest to więc zsubiektywizowanie podejścia socjologicznego.

Poszczególne zmienne i metody były poddawane następującym badaniom:

- **poczucie sensu życia:** *Korelaty osobowościowe poczucia sensu życia* (1984);
- **poczucie bezradności, bezsilności, beznadziejności:** Wyniki wskazują, że pierwszą reakcją na sytuację zagrożenia jest bezradność (stopniowe obniżanie możliwości radzenia sobie), czemu stopniowo zaczyna towarzyszyć utrata sił, a w końcu dochodzi do utraty nadziei na zmianę.

Purpose in Life and Hopelessness: Mutual Relationships and Inter Group Differences (współautorzy: Grygielski M., Januszewska E., Januszewski A., Oleś P – 1984); *Symptom poczucia beznadziejności w kognitywno-afektywnej teorii depresji A.T. Becka. Skala Hopelessness – polska adaptacja* (współautor: Oleś P. – 1984-85); „*HS*” *Skala Poczucia Beznadziejności – autoryzowany przekład i adaptacja skali do badania poczucia beznadziejności A.T. Becka* (współautor: Oleś P. – 1988); *Analiza symptomu poczucia beznadziejności” – w jego uwarunkowaniach osobowościowych /z wyakcentowaniem aspektów psychometrycznych/* (współautor: Oleś P. – 1987);

- **poczucie niepokoju egzystencjalnego:** Badania ustaliły jak istotną rolę w sytuacjach trudnych (stres, zagrożenie, kryzys) odgrywa umiejętność przekraczania jej na płaszczyźnie duchowej/religijnej.

Skala Niepokoju Egzystencjalnego – I wersja podręcznika do testu (1987); *Struktura Niepokoju Egzystencjalnego* (1987); *Analiza porównawcza zmiennych egzystencjalnych mierzonych Kwestionariuszem do Badania Kryzysu w Wartościowaniu (KKW) i Skalą Niepokoju Egzystencjalnego (SNE)* (współautor: Oleś P. – 1992);

- **poczucie jakości życia:** Adoptowany przeze mnie do warunków polskich kwestionariusz (z ważnymi skalami: integracja społeczna, możliwość działania, niezależność, produktywność, zadowolenie) wspomaga dokonanie ocen nawet przez osoby z umiarkowanym poziomem niepełnosprawności intelektualnej. Ocena jakości życia uzyskiwana dzięki kwestionariuszowi w danej społeczności może więc uwzględniać opinie grup społecznych skrajnie marginalizowanych. Oprócz artykułów podaję tytuły wybranych wystąpień na konferencjach naukowych: *Kwestionariusz Poczucia Jakości Życia – QLQ. Wersja eksperymentalna* (1996); *Poczucie jakości życia osób z niepełnosprawnością* (1997); *Poczucie jakości życia osób z niepełnosprawnością a obraz gminy* (1997); *Osobowościowe uwarunkowania poczucia jakości życia* (Konferencja 1998); *Zależność poczucia jakości życia od zaangażowania samopomocowego* (Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 1999); *Aktywność własna a poczucie jakości życia u osób z zaburzeniami widzenia: system wsparcia społecznego i samopomoc* (2002).

Uczestnictwo w programie badawczym *Zaburzenia widzenia i ich leczenie a poczucie jakości życia* (1 H01F 042 18), dzięki uzyskanym przez zespół wynikom, doprowadziło do ustalenia przeze mnie systemowych rozwiązań dotyczących wspierania i aktywizowania osób niepełnosprawnych (z zaburzeniami wzroku). Efekt w postaci wyższej jakości okazał się rezultatem przechodzenia od wizji terapeutycznej do wspólnotowej w zakresie sposobów rozwiązywania sytuacji trudnych, rehabilitacji społecznej opartej na aktywności własnej osoby i społeczności, działań samopomocowych i służebnej roli profesjonalistów oraz samorządów lokalnych.

- **Test Przymiotnikowy ACL** (Gougha i Heilbruna)– Metoda stosowana na całym świecie. Byłem inicjatorem prac nad adaptacją jego udoskonalonej wersji do warunków polskich. Pozwala on na badanie nie tylko tego, jak poszczególne grupy społeczne widzą siebie (tzw. obraz siebie), ale również jak spostrzegają własną społeczność. Idąc za sugestiami twórców testu, zastosowałem go do badania postrzegania społeczności lokalnej przez różne grupy. Ustaliłem w ten sposób jaki jest jej obraz i „duch”. Moje badania zależności między zmiennymi poczucia jakości życia a społecznym postrzeganiem gminy wykazały znaczny poziom wariancji wspólnej. Wyniki dotyczące konkretnej społeczności i jej grup, umożliwiają w oparciu o wypracowany model (zob. osiągnięcie) w precyzyjniejszy sposób kontrolować poziom integracji oraz podejmować animowanie i organizowanie społeczności. Prace adaptacyjne obejmowały następujące tematy: *Badania nad diagnostyczną wartością list przymiotnikowych Testu Przymiotnikowego ACL, zastosowanie hierarchicznej analizy skupień do klasyfikowania indywidualnych profilów ACL* (wynik prac zespołowych – 1988); *Struktura czynnikowa i skupieniowa Testu Przymiotnikowego ACL H. G. Gougha i A. B. Heilbruna* (współautor: Oleś P. – 1993);

Kwestie wyjaśniające i porządkujące: Obok dominującego socjologicznego aspektu w oglądzie zagadnień szeroko rozumianej polityki społecznej, pracy socjalnej, ważnym dopełnieniem i punktem wyjścia w postrzeganiu osób jest ujęcie powyższych obszarów od strony psychologii, która była moim pierwszym kierunkiem studiów i pracy naukowej. Pole zainteresowań obejmowało psychologię osobowości, społeczną psychologię kliniczną oraz psychologię stosowaną. Przedmiot badań jakim jest szeroko rozumiana integracja społeczna osób, zwłaszcza dotkniętych dysfunkcjami jakimi są poważne zaburzenia psychiczne i głęboka niepełnosprawność oraz przyjęty sposób badań (aktywizujący) od początku zainteresowań naukowych domagał się interdyscyplinarności w moim podejściu. Na aktualnym etapie podporządkowane zostało to socjologicznym założeniom teoretycznym i stosowanej metodologii badań empirycznych. To na gruncie socjologii jako dyscypliny naukowej poszukuję podstaw interpretacyjnych. Tym razem polu, które dookreślane jest jako socjologia stosowana. Interesujące mnie zagadnienie przedsiębiorczości społecznej, jako proces dochodzenia do pełnej integracji społecznej, zakładającej przezwyciężanie ubóstwa we wszelkich jego formach, w sposób naturalny domagał się analizy antropologicznej, psychologicznej, socjologicznej, prawnej nie gubiąc również odwołania do np. teologii w jej wykładzie nauczania społecznego Kościoła.

Takie kwestie, jak uczestnictwo i zaangażowanie, samopomoc i wzajemna pomoc, (samo)organizacja społeczna, organizacje społeczne (pozarządowe), dialog społeczny i współpraca sektorów potraktowane aspektowo i odrębnie wykluczałyby możliwości osiągnięcia pełnego sukcesu w działaniach aplikacyjnych. Przyjęcie jako podstawy socjologii stosowanej z preferowaną metodologią badań aktywizujących, skoncentrowanej na efektach społecznych, sprawia, że analizy teoretyczne, acz ważne bo wpływające na badania, schodzą na plan dalszy. W mojej opinii interesujące zagadnienie przedsiębiorczości społecznej wymaga na gruncie socjologii kształtowania jej podstaw teoretycznych poprzez zakorzenienie w badaniach empirycznych konfrontowanych z wynikami badań różnych dyscyplin.

b. Przekrojowa charakterystyka prac (poza ujętymi w osiągnięciu)

Oprócz prac, które przedstawiłem jako osiągnięcie naukowe, po uzyskaniu stopnia doktora opublikowałem 11 monografii i 55 artykułów w czasopismach (6 w czasopismach międzynarodowych i 49 w krajowych), w tym 2 artykuły (jeden w druku) w czasopismach z listy B MNiSW. Ponadto jestem (współ)autorem 4 haseł encyklopedycznych i słownikowych (jedno hasło w opracowaniu) (zob. poniższą tabelę oraz załącznik 3 Cz. II: B).

II. B) Monografie, publikacje naukowe w czasopismach międzynarodowych lub krajowych	Liczba publikacji	Liczba punktów
– (Współ)autorstwo monografii lub podręcznika	11	44
– Publikacje w czasopismach międzynarodowych	6	6
– Publikacje w czasopismach krajowych, w tym:	49	6
• publikacje naukowe w czasopismach spoza listy JCR i ERICH (znajdujące się na liście B MNiSW)	2	6
– Hasła encyklopedyczne i słownikowe	4	15
Razem	70	77

Ponadto jestem redaktorem lub współredaktorem 10 monografii wieloautorskich, autorem 31 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 4 w językach obcych i 27 w języku polskim). Jestem także autorem lub redaktorem 4 prac o charakterze edukacyjnym (skrypty, programy edukacyjne, prace popularnonaukowe) (zob. poniższą tabelę oraz załącznik 3 Cz. II: C).

II. C) Opracowania zbiorowe, katalogi zbiorów, dokumentacja prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych	Liczba publikacji	Liczba punktów
– Redaktor wieloautorskich monografii	10	19
– Publikacje w pracach zbiorowych w językach obcych	4	52
– Publikacje w pracach zbiorowych w języku polskim	27	73
– Programy kształcenia, skrypty, publikacje edukacyjne	4	4
Razem	45	148

Większość opublikowanych przeze mnie prac naukowych to prace oryginalne, przygotowane na podstawie badań własnych. Cały mój dotychczasowy dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia doktora, oprócz wskazanych jako osiągnięcie naukowe, oszacowano na 225 punktów.

c. Cytacje w Web of science

W bazie cytowań Web of science znalazło się 6 moich publikacji, które cytowano 11-krotnie. Wartość indeksu Hirscha: $h=1$ (załącznik nr 3 Cz. II: E).

Z kolei według indeksu Google Scholar cytowano 31 autorskich lub współautorskich publikacji, w sumie 125 razy. Najczęściej następujące pozycje:

- Juros A., Oleś P. (1993). *Struktura czynnikowa i skupieniowa Testu Przymiotnikowego ACL H. G. Gougha i A. B. Heilbruna*. W: J. Brzeziński, E. Hornowska (red.). *Z psychometrycznych problemów diagnostyki psychologicznej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM s. 171-201 – 25-krotnie.
- Juros A., Leś E., Nałęcz S., Rybka I., Rymsza M., Wygnański J. J. (2004). *From Solidarity to Subsidiarity: The Nonprofit Sector in Poland*. In: A. Zimmer, E. Priller (Eds). *Future of Civil*

Society. Making Central European Nonprofit-Organizations Work. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften – Leske + Buderich und Westdeutscher Verlag pp. 557-599 – 10-krotnie.

- Juros A. (2003). *Przedsiębiorczość obywatelska w kształtowaniu ekonomii społecznej w Polsce*. W: T. Kaźmierczak i M. Rymśza (red.). *W stronę aktywnej polityki społecznej*. Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych s. 74–111 – 9-krotnie.

Wartość indeksu Hirscha według indeksu Google Scholar: h=5.

d. Konferencje

Po uzyskaniu stopnia doktora byłem organizatorem i uczestniczyłem w komitetach organizacyjnych 33 międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych (zob. załącznik nr 3 Cz. III: C). Wziąłem czynny udział w 160 konferencjach, głosząc referaty w trakcie ich obrad. Referaty prezentowałem na 14 naukowych konferencjach międzynarodowych za granicą, 40 konferencjach międzynarodowych w Polsce oraz na 106 konferencjach krajowych. Ponadto brałem udział w 29 panelach dyskusyjnych lub ich moderacji organizowanych w trakcie konferencji naukowych (zob. poniższe tabele oraz załącznik nr 3 Cz. II: I; Cz. III: B).

Konferencje/seminaria/sympozja	Liczba
II. I) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych:	160
– Konferencje/seminaria/sympozja międzynarodowe za granicą	14
– Konferencje/seminaria/sympozja międzynarodowe w Polsce	40
– Krajowe konferencje/seminaria/sympozja	106

III. B) Aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych (np. moderacja/uczestnictwo w panelu dyskusyjnym):	29
– Międzynarodowe konferencje za granicą	4
– Międzynarodowe konferencje w Polsce	3
– Krajowe konferencje	22

e. Realizacja projektów badawczych i programów krajowych i międzynarodowych

Współpracowałem z naukowcami z innych ośrodków polskich (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska Akademia Nauk) i zagranicznych (Austria, Belgia, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone) oraz z administracją publiczną i liderami trzeciego sektora. Po uzyskaniu stopnia doktora byłem kierownikiem lub wziąłem udział w realizacji kilkudziesięciu projektów badawczych (załącznik nr 3 Cz. II: G). Do najważniejszych należały trzy projekty będące podstawą badań do 11 artykułów osiągnięcia.

1) **Z tych trzech największe efekty wdrożeniowe wniósł projekt:**

Integracja osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej 1 VIII 1994 – 30 VI 1996 wygrany Projekt Badawczy Zamawiany KBN zamówiony przez Wojewodę Lubelskiego, (pozytywna ocena kontroli NIK; pozytywna opinia o realizacji i rezultatach projektu badawczego prof. dr hab. Stanisław Kowalik wykonana na zlecenie KBN) – pierwszy do 1997 roku projekt badawczy zamawiany realizowany przez organizację pozarządową. W ramach projektu realizowana współpraca z Institute for Community Inclusion w Bostonie (cztery artykuły dyrektora Instytutu, dra Williama Kiernana, doradcę Kongresu USA ds. osób niepełnosprawnych, przygotowane w projekcie ukazały się w czasopiśmie w języku polskim i angielskim).

Po zakończeniu projektu korzystano z jego efektów w procesie przygotowywania i wdrażania reform 1999 roku (zwłaszcza w obszarze pomocy społecznej). W części środowiskowych domów samopomocy wprowadzono w życie wypracowany model otwarcia społecznego, dokonano również zmian w samej ustawie o pomocy społecznej (uczestniczyłem w pracach jako członek Rady Pomocy Społecznej). Niektóre z rezultatów:

- a. prowadziłem szkolenia w ramach reformy administracyjnej państwa, dokonałem prezentacji mojego modelu dla prezydentów wszystkich 65 powiatów grodzkich (w wyniku wygranego konkursu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej na przeprowadzenie 2 Konferencji szkoleniowych, dotyczących organizowania Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie i budowania Powiatowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych)
- b) przygotowałem model Środowiskowych Domów Samopomocy (ustawa o ochronie zdrowia psychicznego): artykuły, konsultacje i szkolenia m.in. w województwach bielsko-bialskim, gdańskim, katowickim, lubelskim i opolskim
- c) powołałem do życia Lubelski Ośrodek Samopomocy – LOS pełniący rolę Regionalnego Ośrodka Wspierania Organizacji Pozarządowych (wystandaryzowałem jego usługi)
 - o koordynowałem w latach 1993-1995 w ramach LOS-u działania projektu PHARE Socio-Economical Development 022 na obszarze 9 województw (wśród 49 województw) – (współpraca z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej).
- d) zainicjowałem powołanie do życia Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT – 6 ośrodków na obszarze całego kraju, aktualnie 15 (byłem pierwszym Przewodniczącym Sieci)
 - o koordynowałem i nadzorowałem formalno-merytoryczną realizację III cyklu ogólnopolskiego programu *DemNet – Projektu Sieci Demokratycznej: Samorząd lokalny i organizacje pozarządowe – partnerzy w działaniach na rzecz społeczności lokalnej*,

finansowanego przez Amerykańską Agencję ds. Rozwoju Międzynarodowego USAID (1995 – III 1998).

2) Innym przykładem, który miał szerokie i długofalowe rezultaty był projekt

Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim – wyzwanie dla środowisk akademickich –sfinansowany ze środków Programu Małych Grantów Ambasady USA i Fundacji Stefana Batorego

Cel: zainicjowałem i kierowałem dyskusją z przedstawicielami środowisk akademickich i trzeciego sektora nad systemem kształcenia akademickiego w dziedzinie organizacji pozarządowych w Polsce

- **1999 rok** – podjęcie dyskusji pomiędzy Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Fundacją Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego i Lubelskim Ośrodkiem Samopomocy nad otwarciem specjalizacji „Polityka społeczna - organizacje pozarządowe” w ramach Instytutu Socjologii.
- **I 2000** – zorganizowałem w Warszawie we współpracy z przedstawicielami Uniwersytetu Warszawskiego i Polskiej Akademii Nauk, seminarium, w celu przedyskutowania wspólnych kierunków „poszukiwania optymalnej, a zarazem możliwej do realizacji formuły akademickiego kształcenia kadr organizacji pozarządowych oraz instytucji współpracujących z organizacjami (patronat nad spotkaniem oraz miejsce udostępniła Fundacja Stefana Batorego).
- **XI 2000 – XII 2001** zorganizowałem i prowadziłem w murach Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego cykl siedmiu *Otwartych Seminariów wokół organizacji pozarządowych* (prelegentami byli razem ze mną wykładowcy 6 ośrodków akademickich Polski, w tym UJ i UW, oraz 1 osoby z University of Minnesota – USA)
- **2002** – wydałem podręcznik akademicki: Juros A. (red.) *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim – wyzwanie dla środowisk akademickich*. Lublin: Lubelski Ośrodek Samopomocy ss. 200.

Efektom projektu były

- zorganizowane i kierowane przeze mnie studia specjalistyczne: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim (2003-2008)* w ramach Kolegium Międzywydziałowych Studiów Humanistycznych KUL dostępne dla studentów wszystkich kierunków na uniwersytecie (byłem ich kierownikiem i tutorem: 60 absolwentów): 330 godzin zajęć realizowanych w okresie pięciu semestrów od III roku studiów (oferował 24 wykłady, 7 rodzajów ćwiczeń i dwa konwersatoria, pracę zaliczeniową pod kierunkiem opiekuna) realizowanych w ramach różnych instytutów oraz w systemie kształcenia na odległość (*distance learning*). Te ostatnie zajęcia prowadziła wolontarystycznie Angela Bies wykładowca George Bush School of Government & Public Service, Texas A&M University,

a obsługę internetową gwarantowała Nancy Small, Director of Distance Education tego Uniwersytetu). W ramach obowiązkowej praktyki studenci nabywali **umiejętności** niezbędne do działania w świecie organizacji niedochodowych w Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych, w Lubelskim Ośrodku Samopomocy oraz w Akademii Innowatorów Społecznych prowadzonej przez Ashoka Polska (Międzynarodowa Organizacja Innowatorów Społecznych Ashoka).

3) Kontynuowałem działania omówione w pktcie 2) uczestnicząc aktywnie w dwu projekty międzynarodowych, których celem było wypracowanie europejskiego podręcznika akademickiego i porównanie systemów kształcenia w dziedzinie organizacji pozarządowych w Europie Środkowo-Wschodniej

- **VII 2001 – XII 2003 – *Future of Civil Society Organizations in Central Europe*** – The project has the aim to provide relevant know-how for lecturers, students, staff, and volunteers of non-profit organizations in Central Europe as well as to establish a network of Third-Sector-Researchers by developing a textbook which will be published in autumn next year. The project is funded by the German Robert Bosch Foundation and was coordinated by Prof Dr Annette Zimmer in cooperation with Dr Eckhard Priller from the Social Science Research Centre Berlin (WZB). They have assembled an international and interdisciplinary team of economists, lawyers, sociologists, political scientists and historians from Poland, the Czech Republic, Slovakia, Hungary, Austria, and Germany. At two conferences in Berlin and Prague the authors have met in order to develop the structure for the textbook. The focs-website has provided network services for the authors. In its open area further information concerning the project and the involved scientists were presented. This Project has closed with a print and eBook publication (with further bonus material). see the focs-website (<http://csn.uni-muenster.de/focs/>) (zob. Zał. 3 II G.3).
- **VI 2001 – III 2003 – *Third Sector Studies In Central and Eastern Europe – International Academic Network*** – kierownik Robert L. Payton – Indiana Center on Philantropy, Indianapolis, USA grant Rockefeller Brothers Founde (wspólnie z Instytutem Stosowanych Nauk Społecznych UW – dr Marek Rymśza – przeprowadzone badania potencjału naukowego i dydaktycznego polskich uczelni w zakresie kształcenia liderów trzeciego sektora, udział w seminariach i napisanie artykułów do pracy zbiorowej) (zob. Zał. 3 II G.4).

4) Inne przykładowe projekty, w których pracach uczestniczyłem:

- *Psychospołeczne uwarunkowania uprzedzeń międzyludzkich i narodowościowych* – kierownik: prof. dr hab. A. Biela, grant KBN, udział w projekcie badawczym 1989-1990.
- *Zaburzenia widzenia i ich leczenie a poczucie jakości życia*, od marca 2000 do listopada 2002, projekt realizowany we współpracy naukowej z II Kliniką Okulistyczną AM w Lublinie, grant KBN NR 1 H01F 04218, udział w projekcie badawczym.

5) Uczestniczyłem w kilku programach finansowanych ze środków zagranicznych, m.in. (załącznik nr 3 Cz. III: A):

- X 1997 – III 1998 – jako konsultant Umbrella Project: United Nations Development – w ramach programu *Pilotażowy program kontraktacji usług organizacji pozarządowych przez samorząd terytorialny*.
- 2001-2004-2005 – jako ekspert w panelach fokusowych projektu *John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project* – NGO Sustainability Index (koordynatorzy: Lester M. Salamon i Helmut K. Anheier) w roku 2001 (Koordynacja w Polsce: Stowarzyszenie KLON/JAWOR) oraz w latach 2004 i 2005 (koordynacja Instytut Spraw Publicznych)
- 2005-2006 – jako ekspert w opracowaniu *Indeksu Społeczeństwa Obywatelskiego w Polsce* – projektu realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor - finansowały: Trust for Civil Society in Central & Eastern Europe i Fundację im. Stefana Batorego – Indeks Społeczeństwa Obywatelskiego był w Polsce realizowany w ramach Programu *Trzeci Sektor* finansowanego przez te organizacje. Zespół współpracował z CIVICUS.

f. Wykonywanie ekspertyz lub opracowań na zamówienie organów władzy publicznej i udział w zespołach eksperckich

- 1) Brałem udział w przygotowaniu 14 ekspertyz lub opracowań na zamówienie organów władzy publicznej (rządowych, samorządowych), Caritas Polska, Caritas Europe, organizacji międzynarodowych United Nation Development Programme (załącznik nr 3, Cz. II: C), natomiast w przypadku czterech ekspertyz byłem współwykonawcą (załącznik nr 3, Cz. III: M). W ramach tych ekspertyz i opracowań przygotowano materiały szkoleniowe, prezentacje, publikacje.
- 2) 1995-2001 – Byłem członkiem Rady Pomocy Społecznej przy MPiPS, II i III kadencji, brałem udział w pracach nad:
 - o nowymi rozwiązaniami legislacyjnymi dotyczącymi ustawy o pomocy społecznej i wdrożeniem reformy administracyjnej 1999 roku,
 - o przygotowaniem ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (współpracowałem z Pełnomocnikiem Premiera ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, rolę tę pełniłem jako reprezentant trzeciego sektora i jako naukowiec).
- 3) Współpracowałem z administracją publiczną w pracach przygotowawczych w ramach akcesji do UE (udział, organizowanie i współorganizowanie konferencji, seminariów, współpraca zagraniczna m.in. Niemcy, USA, Holandia, Austria).

g. Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Jestem członkiem Rady Programowej i jednym z inicjatorów wydawania kwartalnika „Trzeci Sektor” (dotychczas 40 numerów) – aktualnie pełnię tę funkcję trzecią kadencję. Kwartalnik znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW (6 pkt).

h. Członkostwo w organizacjach

Jestem członkiem: *Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej Oddział Lubelski; Ashoka – Innowatorzy dla dobra publicznego.*

i. Działalność organizacyjna

- 1) Byłem jednym z inicjatorów i członkiem Rady Naukowej *Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistyczno-Społecznych* (wcześniej Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych (2001-2015).
- 2) Pozostałe m.in.
 - o byłem współtwórcą i członkiem zarządu *Konsorcjum na Rzecz Kształcenia Dorosłych i Rozwoju Ludzkich Możliwości* (1990-1993)(w skład konsorcjum wchodziły: KUL, UMCS, Region Środkowo-Wschodni NSZZ „Solidarność”, Wojewoda Lubelski, Prezydent Lublina) – dużym osiągnięciem było wypracowanie na początku lat dziewięćdziesiątych wypracowanie w tym gronie koncepcji tzw. *Otwartego Uniwersytetu* wdrożonej i przez kilka lat realizowanej w całym środowisku naukowym Lublina;
 - o zorganizowałem i kierowałem studiami specjalistycznymi: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim* (zob. pkt. 5f 2);
 - o utworzyłem *Lubelski Ośrodek Samopomocy* (Regionalny Ośrodek Wsparcia dla Organizacji Pozarządowych (zob. pkt. 5f 1);
 - o utworzyłem czasopisma trzeciego sektora: *LOS – Czasopismo Samopomocy Społecznej* (edytorsko najlepsze w latach 90-tych czasopismo III sektora w ocenie Wydawnictwa Agory);
 - o moderowałem proces utworzenia
 - i. *Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych* (1995)
 - ii. *Sieci Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT* – 6 ośrodków na obszarze całego kraju (obecnie 15) (byłem pierwszym Przewodniczącym Sieci) (1993-2000) (zob. pkt. 5f 1);
 - o zorganizowałem jako prezes zarządu, biuro ogólnopolskiej federacji organizacji socjalnych *Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS* (2000-2008) skupiającej

federacje z 12 regionów – w sumie ponad 700 organizacji socjalnych, niektóre z nich o strukturze sieciowej (załącznik nr 3 Cz. III: F.1.b. 7).

j. Dydaktyka

- Instytut Psychologii KUL (1979-2000) – prowadziłem zajęcia z wybranych zagadnień psychologii klinicznej dorosłych (egzystencjalna psychologia kliniczna), poradnictwa psychologicznego, psychologii osobowości, a także metod badania osobowości oraz inteligencji dzieci i dorosłych, również proseminaria z psychologii osobowości i psychologii klinicznej.
- Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych KUL (od 2001-2015)
 - opieka tutorialna;
 - utworzenie i kierowanie specjalnością *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim* oraz prowadzenie prac dyplomowych.
- Instytut Socjologii KUL (2001 do 2015) – prowadziłem zajęcia z takich obszarów tematycznych, jak: aktywność obywatelska i społeczeństwo obywatelskie, ekonomia społeczna, przedsiębiorczość społeczna i przedsiębiorstwa społeczne, dialog i partnerstwo w życiu społecznym, polityka społeczna i katolicka nauka społeczna, praca socjalna, organizowanie społeczności lokalnych. Ponadto prowadziłem seminaria licencjackie, magisterskie, dyplomowe dla specjalizacji w zakresie organizacji pozarządowych. Od 2010 do 2014 roku byłem także opiekunem Sekcji Przedsiębiorczości Społecznej Koła Studentów Socjologii KUL.

W latach 2000-2001 prowadziłem wykłady i warsztaty na studiach podyplomowych (których byłem współtwórcą) w zakresie *Zarządzania procesem rozwoju oświaty*.

- Instytut Socjologii UMCS (2016/2017) – prowadzę zajęcia: Animator promocji zdrowia (Specjalność Socjologia zdrowia społeczności lokalnej); Nowoczesna praca socjalna, Socjologia społeczności lokalnych, Ekonomia społeczna (Moduł: Organizator społeczności lokalnej); Translatorium, Techniki pracy umysłowej, Programowanie polityki regionalnej i lokalnej (Kierunek: Zarządzanie w politykach publicznych)
- Instytut Pedagogiki UMCS - Współczesne kierunki rozwoju polityki społecznej (Kierunek: Praca socjalna)
- Instytut Filozofii UMCS - Społeczeństwo obywatelskie, Rozwój lokalny, Polska w UE, (Kierunek Europeistyka)

k. Staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Po uzyskaniu stopnia doktora odbyłem staż w Institute for Community Inclusion w Bostonie (1994).

l. Recenzowanie publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Jestem recenzentem kwartalnika „Trzeci Sektor” i wydawnictw Instytutu Spraw Publicznych.

l. Nagrody i wyróżnienia

Otrzymałem Srebrny Krzyż Zasługi – na wniosek Wojewody Lubelskiego za zasługi w działalności na rzecz społeczności lokalnej (20 października 2000 r.). Ponadto doceniono moją „długoletnią, pełną zaangażowania i owocną opiekę tutorialną nad studentami Kolegium MISH oraz organizację i kierowanie specjalnością: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim w latach 2003-2008*”. Wniosek o przyznanie nagrody indywidualnej stopnia pierwszego w dziedzinie dydaktycznej i za szczególne osiągnięcia organizacyjne poparła Rada Naukowa Kolegium MISH (26 marca 2008) (załącznik nr 3 Cz. II: H oraz Cz. III: D).

m. Działalność popularyzatorska

Występowałem w wielu programach radiowych i telewizyjnych dotyczących przedsiębiorczości społecznej, trzeciego sektora i szeroko rozumianej polityki społecznej. Publikowałem artykuły dotyczące tej problematyki w czasopismach trzeciego sektora: *LOS – Czasopismo Samopomocy Społecznej, Pomost, Społecznik*. Choć miały one popularyzatorski charakter to jednak zawsze były opatrzone aparatem naukowym.

Szczególny charakter miał cykl artykułów napisanych przeze mnie, dotyczących ekonomii społecznej: Juros A. (2010-2011). *ABC ekonomii społecznej*. Opublikowany w czasopiśmie *Nowy Tydzień* (Chełm) – artykuły powstały w dwu cyklach: pierwszy od 15.02.2010 do 20.12.2010, drugi cykl od 17.01.2011 do 21.11.2011, każdy cykl obejmował 22 artykuły. Była to realizacja zadania w ramach projektu *Ekonomia społeczna – motorem rozwoju lokalnego*, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej